

перегляд театралізацій стимулює пізнавальну активність дітей, розвиток їхніх інтелектуальних інтересів, мотивує до прояву співпереживання, взаємодії в колективі, формування товариських відносин.

Висновки і перспективи подальших розробок. Отже, метою організації театральної діяльності в дошкільному навчальному закладі є: залучення дітей до творчої діяльності шляхом ознайомлення з театральним мистецтвом, використання театралізацій для розвитку творчих, акторських та сценічних здібностей вихованців, формування в них мовленнєвої компетентності, навичок театрально-виконавської діяльності, ознайомлення дошкільників із театром як установою, з професійною діяльністю його працівників.

У театралізованій діяльності старшого дошкільного віку інтеграція кількох видів художньо-творчої діяльності має благотворний вплив на формування всебічно розвинутої особистості. Найповніший розвиток належить естетичному вихованні дитини, тому що під час драматизації поєднується засвоєння й розуміння літературного твору; оформлювальна діяльність: музичні ігри, пісні, танці. Таким чином, гармонійне сполучення різних видів естетичної діяльності під час гри дає змогу вирішувати завдання формування художнього смаку і творчої активності дітей.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. / Наук. кер.: А.М.Богуш. Київ: МЦФЕР–Україна, 2012. 26 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/>
2. Луценко І. Дошкільна освіта і глобалізація. Пріоритетні напрямки виховання дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2017 №3. С. 18- 25.
3. Пахальчук Н. Місточок до прекрасного: Збагачення естетичного досвіду старших дошкільників засобами мистецтва. *Дошкільне виховання*. 2011. № 5. С. 18-22.
4. Половіна О. Мистецька освіта сьогодні: (вибір) синтез підходів. *Дошкільне виховання*. 2019. № 12. С. 3–5.
5. Семенов О.С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки: навч. посіб. Луцьк : ПВД «Твердиня», 2016. 156 с.
6. Тарасенко Г. С., Голюк О. А., Кривошея Т. М. Практикум з теорії та методики виховання: навчально - методичний посібник. Вінниця: Нілан ЛТД, 2014. 392 с.
7. Театралізована діяльність у ДНЗ. / упоряд. І.Я. Шараєвська, В.В. Семізірова. Київ: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2014. 128с.

УДК 37.013:792

В. Монзолевська,
викладач класу театрального мистецтва
Вороновицька дитяча школа мистецтв
смт. Вороновиця, Україна,
Р. Монзолевський,
Директор Вороновицького
селищного будинку культури, Україна
V. Monzolevskaya,
Teacher of theatrical art class
Voronovytsia Children's School of Arts
Voronovytsia township, Ukraine,
R. Monzolevsky
Director of Voronovytsky
village house of culture, Ukraine

ЦІЛІ І ЗАДАЧІ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

GOALS AND OBJECTIVES OF THEATER PEDAGOGY FOR CHILDREN

Анотація. У статті розкрита важлива роль театрального мистецтва для школярів молодшого шкільного віку та описані задачі, які театральна педагогіка ставить перед собою у роботі. Проаналізовано вплив театрального мистецтва на розвиток творчих здібностей дітей.

Annotation. The article reveals the important role of theatrical art for primary school students. The detailed tasks that theatrical pedagogy should set for itself in the work of children. The influence of theatrical art on the development of children's creative abilities is analyzed.

Ключові слова: театральна педагогіка, мистецтво, діти молодшого шкільного віку, гра, театр, художньо-естетичне виховання.

Key words: theatrical pedagogy, art, children of primary school age, game, theater, art and aesthetic education.

Постановка проблеми. Глобалізація та прискорений темп життя мають безумовний вплив на соціокультурні процеси України. Комп'ютеризація та вільний доступ до Інтернету не можуть не впливати на виховання та освіту. Велику частину світосприйняття у дітей формує віртуальний світ. Спілкування перейшло частково у соціальні мережі. І діти мають великий дефіцит живого спілкування, замикаючись в собі та маючи надійного друга у вигляді смартфона або комп'ютера. На жаль дистанційне навчання не розв'язує проблеми живого спілкування. І дуже шкода. Бо саме завдяки живому спілкуванню ми створюємо значні події нашого життя: працевлаштовуємось, домовляємось і доносимо свою думку, та навіть створення сім'ї – це все неможливо зробити без взаємодії через живе слово. Вибудовування відносин – це одна з найважливіших навичок у нашому житті. У наш час диджиталізації усіх сфер життя навичка налагодження відносин через живе спілкування все більше потребує включення його до актуальних задач педагогіки і психології. Тому актуально звернутися до театрального мистецтва як педагогічного інструменту. Адже саме сценічні види мистецтва відрізняються від інших живим спілкуванням як формою існування: актори спілкуються із глядачами та присутні в залі мають безумовний вплив на виставу. Провідні режисери відзначають, що кожна вистава грається зі своїм відтінком, в залежності від того, які глядачі знаходяться в залі, який настрій в акторів та які відбуваються події у світі. Ось чому відеозапис вистави, навіть якщо він дуже якісний, все одно не передасть усієї атмосфери вистави. Тому театральне мистецтво грає вагомую роль в актуалізації людських цінностей і духу, як у виконавців, так і у глядачів.

Аналіз останніх досліджень. Ряд дослідників театрального мистецтва підкреслюють, що заняття театральним мистецтвом є важливим засобом всебічного розвитку дитини. Особливого значення дитячому театру, як засобу художньо-естетичного виховання особистості надавали А.Макаренко, В.Сухомлинський. Психологічні аспекти театральної педагогіки заклали у 20 столітті у своїх працях Л.Виготський, І.Зюзян. При комплексному дослідженні проблеми звернено до професійно орієнтованої літератури, праць К.Станіславського, М.Кнебель, Б.Захава.

Мета статті полягає у детальному розгляданні цілей і задач театральної педагогіки для дітей, та засобами втілення їх на практиці.

Виклад основного матеріалу. Ціль театральної педагогіки – це всебічний розвиток дитини за допомогою творчого підходу до вирішення будь-яких завдань. Театральна педагогіка має познайомити дитину з таємничим світом театру, з його умовністю та образністю. Адже на сцені час і простір діє по іншому, ніж в житті. Так само з образністю. Адже театр займається тим, що зображує абстрактні поняття, наприклад «любов», «дружба», «сила духу» і т.д., робить він це саме завдяки своїй образності, яка потребує опанування уявою і фантазією. А щоб майстерно втілити свій задум – актори мають володіти сценічною увагою, пам'яттю фізичних дій, пластичністю та емоційною виразністю. І при підготовці вистави учень автоматично опановує усіма ці навички. Робота над роллю не обмежується вивченням тексту і його голосовим відтворенням. Для того, щоб підготувати свою роль і отримати позитивний досвід сценічного виступу потрібно чимало зусиль, навичок та вмінь.

Задачі театральної педагогіки:

1. Соціалізація

Однією з задач театральної педагогіки є соціалізація. Вона реалізовується за допомогою форм роботи з учнями як робота в команді, виступ перед глядачем, сценічне мовлення.

Робота в команді

Театр – мистецтво колективне. У створенні вистави беруть участь велика кількість людей: драматург, режисер, актор, музикант, гример, художник-декоратор, художник по світлу. Кожен вкладає свою частину творчості у спільну працю. Тому справжнім творцем в театральному мистецтві є не окрема людина, а колектив, творчий ансамбль. Колектив в цілому — автор вистави. Творчість кожного учасника є не що інше, як вираз ідейно-творчого задуму всього колективу. Без об'єданого, ідейно згуртованого, захопленого загальними творчими завданнями колективу не може бути повноцінної вистави. Колектив повинен володіти спільністю світогляду, загальними ідейно-художніми устремліннями, єдиним для всіх своїх членів творчим методом. Важливо також підпорядкування всього колективу дисципліні. «Колективна творчість, на якій засновано наше мистецтво, – писав К. Станіславський, – обов'язково вимагає ансамблю, і ті, хто порушують його, здійснюють злочин не тільки проти своїх товаришів, а й проти самого мистецтва, якому вони служать». При створенні вистави учні вчать спілкуватися, доводити свою думку, йти на компроміси, розвивають свої лідерські якості [13].

Виступ перед глядачами

Театральна педагогіка дає дітям можливість опанувати мистецтво публічних виступів ще з дитинства і побороти пов'язаний з цим страх. В наш час з розвитком медійності, дуже часто доводиться знімати себе на відео – і це свого роду теж є виступом. Як показує практика у багатьох проблеми роботи з відеокамерою. Люди часто відчують дискомфорт і сумніви, як себе поводити, як рухатися і говорити. Готуючись до виступу перед глядачами, тренуючись акторській грі, учні позбавляються комплексів та страхів, отримують сценічну свободу. Можуть вільно та впевнено доносити свою думку, імпровізувати, спілкуватися зі сцени.

Сценічне мовлення

Важливою формою комунікації є сценічне мовлення. Безумовно артист, що доносить свою думку зі сцени має впевнено знати що і як він говорить. Тобто мати основну тему та ідею виступу і засоби виразності. Спочатку розберемо «що» говорити. В молодшому шкільному віці треба йти від простого до складного. І формувати у дітей прості, але зрозумілі образи. Наприклад, при вивченні віршиків, розбирати кожне слово. Чи розуміють діти про що вони розказують вірша? Бо розуміння - це основне. Як показує досвід автора часто діти не знають значень багатьох слів і додумують собі значення, яке їм подобається. Коли вже визначилися з тим що розказувати, переходимо наступного етапу – як розказувати. І цей етап поділяється на дві частини – емоційне забарвлення та звуковидобування. Для пошуку емоційного тону є два шляхи: від змісту до форми, або від форми до змісту. Можна спробувати творчо підійти до тексту і прочитати його у різних характерах та в різних запропонованих обставинах ролі. І звісно, без чіткої вимови не можливо донести усієї думки. Робота над вимовою починається з дихання. Правильне дихання – це основа правильної вимови. Робота діафрагми дає можливість гучно та довго говорити, тому з її розвитку і починаємо формувати звуковидобування. Далі налаштовуємо артикуляційний апарат. Це губи, щоки, язик та щелепа. І вже потім дикція, сила голосу та робота в регістрах [2].

2. Створення простору і відповідних умов для творчості учня

Коли дитина відчуває небезпеку або знаходиться у навіть мінімально стресовій ситуації, вона не може проявити творчість. І однією з перших задач театральної педагогіки, це саме створення безпечних умов, в яких би діти розкрили свій творчий потенціал. Реалізовується ця задача у наступних формах проведення занять.

Форма гри

Провідною діяльністю дітей є пізнання світу засобами гри. Гра є важливим чинником формування образного мислення у дітей. А театралізовані ігри відкривають простір для включення дітей у творчий процес художньої діяльності та сприяють розкриттю і розвитку їх художньо-творчих здібностей. Театральне мистецтво само по собі є грою. Але грою усвідомленою. Тому учням молодшого шкільного віку взагалі не варто пояснювати якісь складні теми. Набагато ефективніше – через гру спробувати все в дії. Також і дисципліну можна організувати у формі гри. Наприклад завести в класі «стілчик ганьби». І усі, хто себе поведив не чемно мають на ньому сидіти. У грі можна спонукати дітей до того, щоб вони пропонували свої ідеї. Саме головне розуміти, що гра – це

не безтурботні пустощі, вона має свої чіткі правила, які треба виконувати. Інакше ти опинишся поза грою. І ці правила викладач має чітко пояснити дітям і всі їх мають розуміти і виконувати.

Довіра

Велику роль у створенні безпечної творчої атмосфери на уроках відіграє довіра. Як між викладачем і учнями, так і між учнями. По-перше, потрібно відразу зупиняти насмішки, образливі жарти та різку критику між учнями. По-друге, не боятися показати учням, що вчитель теж щось не знає чи не вміє і тому теж докладає певних зусиль, щоб навчитись новому. Коли діти виконують етюди один перед одним, обов'язково проводити обговорення побаченого із зазначенням сильних та слабких сторін. Якщо є помилки, то обговорити, як їх виправити. Не критикуємо, а допомагаємо стати краще. Особливу увагу треба звернути на те, щоб учні не боялися помилятися. Адже театральне мистецтво, це не математика, і дуже часто тут немає правильної відповіді. І перш ніж зрозуміти, як правильно зробити, доводиться декілька раз помилятися, поки не знайдеться рішення сцени або епізоду. По друге існує ряд вправ та тренінгів на довіру і відчуття партнера. Взагалі довіра на сцені є основою основ. Адже сцена – це стресова ситуація і дуже важливо довіряти тому, хто з тобою поряд. Знати, що у будь-якому випадку твій партнер тебе підтримає і допоможе.

3. Розвиток творчих здібностей

При підготовці професійних акторів викладачі надають велику увагу розвитку уваги, уяви та пам'яті фізичної дії. Що безумовно потрібно розвивати й учням молодших класів.

Увага

У щоденному житті увага людини постійно на щось спрямована. За наявністю вольової регуляції розрізняють увагу *мимовільну*, *довільну* та *післядовільну*. Увагу, зумовлену сильними, контрастними, значущими подразниками, що діють на людину яскравістю, несподіваністю, динамізмом, називають мимовільною. Мимовільну увагу може викликати сильний подразник: різкий запах, яскраво світло і барви, голосні звуки. Мимовільна увага триває, поки діють відповідні подразники. Вияв довільної уваги пов'язаний з використанням вольового зусилля, тобто це вид уваги, що виявляється у випадку, коли людина ставить перед собою певні завдання і намагається їх виконати. Довільна увага нерозривно пов'язана з мовою. У подібному випадку довільна увага набуває нових рис - залишаючись свідомою, доцільною, вона, як і мимовільна, знімає напруження, захоплює людину і підтримує активну психічну діяльність. Це і є післядовільна увага. Залежно від цього розрізняють увагу внутрішню і зовнішню. Ці два види уваги тісно пов'язані між собою і виступають в єдності. Людина здатна розподіляти свою увагу, при цьому вона одночасно може виконувати дві і більше дій. Рівень розподілу уваги залежить від освоєння людиною діяльності, автоматизації дій. Здатність людини довільно і свідомо змінювати спрямованість своєї діяльності забезпечується переключенням уваги. Переключення уваги — це не що інше, як переміщення в корі великого мозку оптимального збудження. При цьому швидкість зміни об'єктів уваги залежить від рухливості нервових процесів. Зосередженість уваги залежить від мотивації діяльності та індивідуальних якостей людини. Якісною характеристикою зосереджуваності уваги людини на об'єкті є рівень її концентрації. Викладач перш за все повинен виробити в учнів навички і вміння зосереджувати свою увагу на заданому об'єкті. А для цього необхідно виховати в кожного учня важливу якість довільної уваги.

Необхідно також домагатися, щоб учень навчився прилюдно по-справжньому дивитися і бачити, слухати і чути.

Уява та фантазія

Уява – це психічний процес, який є надзвичайно важливим для розвитку творчості, творчого мислення. Уява як здібність створювати нові образи та явища на матеріалі минулих сприйнятих, як вміння своєю уявою впливати на оточуюче сценічне життя з метою її зміщення в необхідному для вас напрямку. Види уяви: *пасивна* (але та, що керується волею і не має якоїсь мети) і *активна* (те, що направляється волею, має певну мету). Фантазія теж створює, однак насамперед те, чого бути не може. Це казки, міфи, пов'язані з естетичним почуттям, зокрема, дитини. Зрозуміло, що в розвитку уяви досить принциповим є етап формування «фантазії, яка стимулює», особливо в дитячому, підлітковому віці. Але той факт, що фантазія й уява життєво важливі для розвитку креативності, творчості, винахідництва, не викликає заперечень. Так, не викликає сумніву, що розвиткові творчої

уяви, зокрема дитини, сприяють казки, художня література, хороші фантастичні твори, загалом мистецтво, природа. Однак існують і безпосередні прийоми, вправи, виконання яких тренує уяву.

Серед форм уяви, які треба розвивати, варто назвати таку глибинну й емоційну її форму, як *емпатія*. Розвинена уява сприяє емпатичному розумінню – важливій якості особистості. Емпатичне розуміння іншої людини об'єднує здатність слухати й передавати почуте іншому.

Сценічний рух

В театральній школі велику роль приділяють сценічному руху – це вміння володіти своїм тілом. Для втілення пластично-виразного образу необхідно мати підготовлений організм, що дає змогу виконувати будь-які рухи. Мета викладання сценічного руху – розкриття творчих здібностей і розвиток психофізичних можливостей природного апарату учнів, виховання пластичної культури виконавця, набуття початкових вмінь підвищувати і творчо використовувати пластичну виразність виконавців. Основними завданнями є всебічний розвиток тіла шляхом різноманітних тренувань; усунення індивідуальних фізичних і психічних недоліків; розширення діапазону рухових можливостей; пластичний та ритмічний розвиток.

4. Виховання художнього смаку

Перед всякою театральною школою щодо кожного учня стоять два основних завдання: формування творчої особистості та її розкриття. Перше завдання включає ідейно-політичне, естетичне та етичне виховання майбутнього актора (формування світогляду, художнього смаку і морального обличчя). Розкриття ж творчої індивідуальності досягається переважно шляхом професійного виховання актора.

Найважливішим завданням театральної школи є виховання в учнів високого і вимогливого художнього смаку.

Художній смак людини опирається на певну систему етичних поглядів, на певні ідейно-художні принципи.

Високим художнім смаком, органічним синтезом теоретичних знань і естетичного смаку повинен в першу чергу володіти сам учитель. Тільки в такому випадку він зможе домогтися потрібних результатів у процесі виховання. В руках театального вчителя знаходяться такі засоби як похвала і осудження. Обидва є інструментом дуже тонким і гострим, тому користуватися ним потрібно вміло і дуже обережно. Незаслужена похвала або несправедливий докір може учням заподіяти шкоду.

З року в рік повноцінно виконувати обов'язки по вихованню художнього смаку учнів театральний педагог зможе лише в тому випадку, якщо він буде постійно працювати над розвитком особистого художнього смаку. А це можливо лише при умові безперервного підвищення рівня своїх суспільно-політичних, філософських і естетичних знань. Тільки той, хто безперервно навчається, має право вчити і виховувати інших.

Висновки: Театральна творчість школярів має значний потенціал для їх розвитку. Заняття з театральних дисциплін розвиває в дітях можливість творчо думати, аналізувати, давати оцінку дійовій особі, партнеру, собі. Тобто постійно бути в процесі пізнання, відкривати нове в собі і в навколишньому світі. Театральне мистецтво формує в дітей цілісний погляд на світ, створює можливості не лише для естетичного сприйняття, але і творчої діяльності, що формує творця, активну особистість. Вчителю слід зробити рішучий крок назустріч театральному мистецтву, як надійному союзнику і важливій справі виховання дітей. В освітніх закладах кожен викладач має зрозуміти, що театральна творчість – це не формування майбутнього артиста, не дитяча розвага, а важливий навчально-виховний процес розвитку особистості школяра на основі виявлення індивідуальних здібностей та розвиненні творчих якостей дітей.

Література

1. Абрамян, В. Ц. Театральна педагогіка [Текст] : [навчальний посібник для вузів] / В. Ц. Абрамян ; ред. В. П. Недашківський. – К. : Лібра, 1996. – 224 с. – (Трансформація гуманітарної освіти в Україні). – ISBN 5-7707-9575-1 : 7.00.
2. Барановська І.Г. Театр ляльок в початковій школі: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2015. 170с.

3. Биченко, Н. Технологія навчання майбутніх акторів театру [Текст] / Н. Биченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. – 2017. – № 1 (Вип. 36). – С. 173–179. – Бібліогр. наприкінці ст.
4. Гейко, В. Виховуємо театром [Текст] / В. Гейко // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2012. – № 10. – С. 31–32.
5. Горбань, Я. В. Аматорський театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблеми визначення соціокультурних показників) [Текст] : [педагогіка і психологія морального виховання в аматорському театрі] / Я. В. Горбань, І. І. Білоус // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 34/36. – С. 72–77. – Бібліогр. в кінці ст.
6. Денисюк, С. Театральна педагогіка [Текст] / Світлана Денисюк // Початкова освіта. – 2013. – № 36. – С. 17–18.
7. Дубина, Л. Г. Використання театральної педагогіки у підготовці майбутніх учителів початкових класів [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Дубина Людмила Гртгорівна ; Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України. – К., 2004. – 20 с.
8. Жернова, А. Тренінг-вправи з театральної педагогіки [Текст] / А. Жернова // Початкова освіта. Шкільний світ. – 2007. – № 40. – С. 4-5.
9. Лимаренко, Л. І. Перспективи театральної педагогічної підготовки майбутніх педагогів у системі професійної освіти [Текст] / Л. І. Лимаренко // Педагогічний альманах. – 2016. – Вип. 29. – С. 143–148. – Бібліогр. в кінці ст.
10. Мельникова, О. Г. Виховання творчої особистості учня засобами театального мистецтва [Текст] / О. Г. Мельникова // Педагогічна майстерня. – 2013. – № 4. – С. 30–31.
11. Ничкало, Н. Г. Інтердисциплінарність мистецтва педагогічної дії [Текст] / Н. Г. Ничкало // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей. – 2014. – Вип. 5(9). – С. 29–35. – Бібліогр. в кінці ст.
12. Татаренко, М. Закони ойкумени: розвиток творчої особистості мол. школярів шляхом театральної педагогіки [Текст] / М. Татаренко // Рідна школа. – 2004. – №10. – С.44-46.
13. Театральна педагогіка в початковій школі [Текст] : з досвіду роботи укладач Л. М. Самсоненко // Розкажіть онуку. – 2011. – № 19/20. – С. 7-26.

373.3.015.31:792

А. Москалюк,
асистент Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
О. Андрійців,
провідний концертмейстер
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

A. Moskaliuk,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University
O.Andriyiciw,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

FEATURE-AESTETIK EDUKATION CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE MEANS THEATER ARTS

Анотація. У статті розкрито концептуальні засади викладання предметів художньо-естетичного циклу та їх вплив на емоційно-естетичний розвиток молодших школярів. Проаналізовано вплив театального мистецтва на формування особистості молодшого школяра.